ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Силабуси

Др Зоран Ранковић, ванредни професор

Дипломске мастер студије : Теолошки програм / Религиолошки

Предмет: ЦРКВЕНОСЛОВЕНСКИ ЈЕЗИК

Група: изборни предмет, ЕСПБ: 4.00
Фонд часова: мастер програм – сва три модула: семестар 1 / 2+2
Испит: писмени и усмени (комбиновани)

Назив курса:

Црквенословенски језик: лингвистички, културолошки, литургијски аспекти

Садржај:
Одређење црквенословенског језика. Црквенословенски као богослужбени језик. Црквенословенски као језик науке, оригиналне и преводилачке делатности. Стилистичка диференцијација. Црквенословенски језик кроз историју. Старословенски језик. Старословенска писма. Канонски споменици. Редакције старословенског језика. Српскословенски језик. Црквенословенски језик у Срба.
Црквенословенска азбука. Основна правила читања. О транскрипцији црквенословенских текстова. Фонетско-фонолошки систем црквенословенскога језика. Алтернације. Дијакритички знаци. Акценатски систем. Систем пунктуације. Скраћенице. Слова у улози бројева.
Морфолошки систем црквенословенскога језика. Врсте речи (класификација; прелазне појаве у области врста речи). Двојина: семантичке особине. Систем падежа у црквенословенском језику. Именице singularia tantum и pluralia tantum. Именице: општеграматичко значење и парцијалнограматичке категорије, лексичко-граматичке скупине, облици (парадигматски типови). Придеви: општеграматичко значење и парцијалнограматичке категорије, лексичко-граматичке скупине, облици (парадигматски типови, компарација, непроменљиви придеви). Бројеви: општеграматичко значење и парцијалнограматичке категорије, значење, састав, облици бројева. Заменице: лексичко-граматичка обележја, класификација, облици (парадигматски типови) заменица. Глаголи: општеграматичко значење и парцијалнограматичке категорије. Глаголске основе и наставци. Подела глагола по морфолошким врстама. Глаголска

времена, начини и стања (грађење и употреба). Атематски глаголски облици. Помоћни глаголи. Партиципи: општеграматичко значење и категорије. Прилози: општеграматичко значење и парцијалнограматичке категорије. Порекло прилога. Поређење прилога. Предлози: граматичко значење, функција, класификација. Везници: граматичко значење, функција, класификација. Речце: граматичко значење, функција, класификација. Узвици: граматичко значење, функције, класификација.

Творба речи у црквенословенском језику. Морфемска анализа: морф и морфема, типови морфема по значењу. Коренске морфеме. Афиксалне морфеме. Флексије. Творбена анализа: творбена база, творбени низ. Етимолошка анализа. Творбени начини.

Синтакса црквенословенског језика. Синтагма и реченица као основне јединице синтаксе. Граматичко устројство синтагме. Граматичко устројство реченице.

Лексика црквенословенског језика. Односи унутарлексичке системности. Састав лексике црквенословенског језика према критеријумима генезе и функционисања. Улога старословенизама у формирању лексичког фонда савремених словенских књижевних језика. Принципи научног превода химнографских текстова.

Почеци црквенословенског језика у Срба. Славеносрпски језик. Однос српскословенског, славеносрпског и црквенословенског језика. Транскрипција српскословенског, славеносрпског и црквенословенског језика.

Расправе о богослужбеном језику у Срба. Црквенословенски језик данас: функционални и социолингвистички аспекти.

Циљ:

Циљ наставе црквенословенскога језика јесте формирање релевантне за професионалну компетенцију дипломираних теолога лингвистичке и преводилачке компетенције у оперативној димензији (примена стечених знања и умења при рецепцији црквенословенскога текста и у процесу превођења)

Задаци наставе црквенословенскога језика јесу:

Стицање основних теоријских знања у функционисању црквенословенскога језика као богослужбенога језика Српске цркве као и о његовој структури;

Систематизација граматичких знања, умења и навика формираних у претходном школовању и у оквиру студијских предмета са којима црквенословенски језик остварује најтешњу корелативну везу;

Упознавање типолошких одлика црквенословенског језика у односу на старословенски, савремени српски и савремени руски језик, уз указивање на истоветности, сличности и разлике у њиховој структури и функционисању;

Формирање умења структурно-семантичке анализе црквенословенскога текста у циљу адекватног транспоновања на српски стандардни језик, упознавања са лексичко-

фразеолошким, граматичким и стилистичким проблемима превођења, изграђивање најрелевантнијих способности технике превођења као и оспособљавање за служење лексикографским приручницима.

Предуслови:
Уписан одређени семестар дипломских мастер студија.

Облик наставе:
Предавања и вежбе.

Обавезе студената:
Студенти су, у начелу, обавезни да похађају наставу, долазе на индивидуалне консултације. Пожељно је активно учешће у настави (посебно на вежбама), редовна израда домаћих задатака (преводи, граматичка анализа).

Начин оцењивања рада и резултата:
Редовна израда домаћих задатака чини 25% укупне оцене. Активно учешће у настави доноси још максимално 25% укупне оцене, у зависности од степена активности и уједначености постигнућа студента. Осталих 50% или више процената оцене формира се на основу усменог и писменог испита.

План курса/предмета

ЈЕДАН СЕМЕСТАР

1. недеља

Одређење црквенословенског језика. Црквенословенски као богослужбени језик. Црквенословенски као језик науке, оригиналне и преводилачке делатности. Стилистичка диференцијација. Црквенословенски језик кроз историју. Старословенски језик. Старословенска писма. Канонски споменици. Редакције старословенског језика. Српскословенски језик. Црквенословенски језик у Срба. Црквенословенска азбука. Основна правила читања. О транскрипцији црквенословенских текстова.

Методологија коришћења речника црквенословенског језика.
Интерпретација изабраних текстова – вежба.

2. недеља

Фонетско-фонолошки систем црквенословенскога језика. Алтернације.
Дијакритички знаци. Акценатски систем. Систем пунктуације. Скраћенице. Слова у улози бројева.
Морфолошки систем црквенословенскога језика. Врсте речи (класификација; прелазне појаве у области врста

речи). Двојина: семантичке особине. Систем падежа у црквенословенском језику. Именице singularia tantum и pluralia tantum.

Интерпретација изабраних текстова. Фонетска и графијско-ортографска анализа изабраних текстова.

3. недеља

Именице: општеграматичко значење и парцијалнограматичке категорије, лексичко-граматичке скупине, облици (парадигматски типови).

Интерпретација и фонетска, графијско-ортографска и морфолошка анализа изабраних текстова.

4. недеља

Именице: општеграматичко значење и парцијалнограматичке категорије, лексичко-граматичке скупине, облици (парадигматски типови).

Интерпретација и фонетска, графијско-ортографска и морфолошка анализа изабраних текстова.

5. недеља

Заменице: лексичко-граматичка обележја, класификација, облици (парадигматски типови) заменица.

Интерпретација и фонетска, графијско-ортографска и морфолошка анализа изабраних текстова.

6. недеља

Придеви: општеграматичко значење и парцијалнограматичке категорије, лексичко-граматичке скупине, облици (парадигматски типови, компарација, непроменљиви придеви).

Интерпретација и фонетска, графијско-ортографска и морфолошка анализа изабраних текстова.

7. недеља

Бројеви: општеграматичко значење и парцијалнограматичке категорије, значење, састав, облици бројева.

Интерпретација и морфолошка анализа изабраних текстова.

8. недеља

Глаголи: општеграматичко значење и

парцијалнограматичке категорије. Глаголске основе и наставци. Подела глагола по морфолошким врстама. Глаголска времена, начини и стања (опште напомене). Атематски глаголски облици. Помоћни глаголи. Презент: грађење и употреба.

Интерпретација и морфолошка анализа изабраних текстова.

9. недеља

Императив: грађење и употреба. Аорист: грађење и употреба. Имперфект: грађење и употреба.

Интерпретација, фонетска и морфолошка анализа изабраних текстова.

10. недеља

Партиципи: општеграматичко значење. Dativus absolutus. Активни партиципи: грађење и употреба. Пасивни партиципи: грађење и употреба.

Интерпретација, фонетска и морфолошка анализа изабраних текстова.

11. недеља

Будуће време: грађење и употреба. Перфекат, плусквамперфекат, потенцијал: грађење и употреба.

Интерпретација и фонетска, графијско-ортографска и морфолошка анализа изабраних текстова.

12. недеља

Прилози: општеграматичко значење и парцијалнограматичке категорије. Порекло прилога. Поређење прилога. Предлози: граматичко значење, функција, класификација. Везници: граматичко значење, функција, класификација. Речце: граматичко значење, функција, класификација. Узвици: граматичко значење, функције, класификација.

Интерпретација и фонетска, графијско-ортографска и морфолошка анализа изабраних текстова.

13. недеља

Творба речи у црквенословенском језику. Морфемска анализа: морф и морфема, типови морфема по значењу. Коренске морфеме. Афиксалне морфеме. Флексије. Творбена анализа: творбена база, творбени низ. Етимолошка анализа. Творбени начини.

Интерпретација и морфолошка анализа изабраних текстова.

Дериватолошка, етимолошка и творбена анализа одабраних примера.

14. недеља

Синтакса црквенословенског језика. Синтагма и реченица као основне јединице синтаксе. Граматичко устројство синтагме. Граматичко устројство реченице. Лексика црквенословенског језика. Односи унутарлексичке системности. Састав лексике црквенословенског језика према критеријумима генезе и функционисања.

Интерпретација и морфолошка анализа изабраних текстова. Дериватолошка, етимолошка, синтаксичка, лексичка и творбена анализа одабраних текстова.

15. недеља

Улога старословенизама у формирању лексичког фонда савремених словенских књижевних језика. Принципи научног превода химнографских текстова. Почеци црквенословенског језика у Срба. Славеносрпски језик. Однос и транскрипција српскословенског, славеносрпског и црквенословенског језика. Расправе о богослужбеном језику у Срба. Црквенословенски језик данас: функционални и социолингвистички аспекти.

Интерпретација, транскрипција и морфолошка анализа изабраних текстова. Дериватолошка, етимолошка, синтаксичка, лексичка и творбена анализа одабраних текстова. Објашњење превода химнографских текстова.

ЛИТЕРАТУРА:

а. Обавезна :

Р. Бајић, *Превођење богослужбених текстова у Православној цркви – карактеристике, проблеми и ставови према овом превођењу у српској и руској Православној цркви*.- Зборник Матице српске за славистику, Нови Сад 2006, бр. 70, стр. 259-280.

П. Ђорђић, *Карактеристика савременог изговора црквеног језика*.- Богословље, Београд 1931, бр. 3, стр. 236-245.

П. Ђорђић, *Историја српске ћирилице*, Београд 1971 (и каснија изд.), стр. 194-220.

К. Кончаревић, *Расправе о богослужбеном језику код Срба (1868-1969)*. - Српски језик, Београд - Никшић 1997, бр. 1-2, стр. 197-211.

К. Кончаревић, *Рецепција црквенословенског језика у српској говорној и социокултурној средини: савремено стање и импликације за језичку политику Цркве*. – Црквене студије, II, Ниш 2005, бр. 2, стр. 363-378.

С. Николић, *Старословенски језик, књ. I.* Београд 1997. (и ранија изд.), 7-41.
С. Петковић, *О нетачном читању црквенословенског језика у нашој цркви*, Сремски Карловци 1926.
З. Ранковић, *Граматика црквенословенског језика*, Београд 2011.
З. Ранковић, *Напомене о црквенословенском језику у Срба*.- Црквене студије, III, Ниш 2006, бр. 3, стр. 299-305.
З. Ранковић, *Укратко о транскрипцији црквенословенских текстова*.- Годишњак, VII, Фоча 2008, бр. 7, стр. 59-67.
З. Ранковић, *О српској редакцији старословенског језика*.- Годишњак, V, Фоча 2006, бр. 5, стр. 93-103.
А. Ћирић, *Прилог проучавању акцентуације у данашњем црквеном језику*.- Зборник Богословског факултета, II, Београд 1951. стр. 527-533.

б. Препоручена :
P. Đorđić, *Književni jezik.* (У:) Enciklopedija Jugoslavije, 4, Zagreb 1960, str. 511-514.
Ј. Живановић, *Граматика црквенословенског језика*. Сремски Карловци 1935.
К. Кончаревић, *Црквенословенски језик на размеђу миленијума: проблеми и перспективе функционисања*. - Славистика, Београд 2001, бр. 5, стр. 24-32.
Д. Протић, *Скраћено писање речи*.- Богословље, Београд 1993, бр. 1-2, стр. 87-89.
С. Петковић, *Речник црквенословенскога језика*. Сремски Карловци 1935.
Словесная служба. Страница священника Михаила Желтова.
http://www.mzh.mrezha.ru/